

Luxemburg, nu amintirea Nastasiei Filipovna, nu pe Maria cea fără prihană. Aici e începutul sfârșitului, în destrămarea voinței de a trăi și de a termina o construcție, în reîntoarcerea la propriul trecut și la sine: „să fie nimic totuși, numai cadavrele să rămână întregi“.

Comunismul, prova d'orchestra

În ultimul film al lui Fellini, *Prova d'orchestra*, ciocnirea dintre armonia absolută a muzicii lui Nino Rota și asprimea dictatorială a indicațiilor venite de la pupitru (dirijorul e interpretat, de altfel, de un actor german) e de natură să pună pe gânduri și chiar să dea naștere unor lecturi tendențioase. În *Cevengur*, Lev Dodin, care declara la conferința de presă că, în ultima vreme, muzica e din ce în ce mai puțin prezentă în spectacolele sale – până la dispariția totală (ceea ce prevalează atunci fiind „omul, substanța lui și vibrația nervilor lui“), în *Cevengur*, așadar, muzica sferelor însoțește obsesiv cacofonicul vis de fericire al comunismului. Arii familiare se aud, însă, în depărtare, distorsionate, bruiate, ca niște semnale dintr-o altă lume. Abia la final, când vocea dirijorului cere, ca o supremă ironie, să se facă auzit „clarinetul“, înțelegem misterul acestui acompaniament bizar, „parazitar“. Răsunând deasupra unei gropi comune, muzica subliniază cu atât mai dureros, discret și acut, prăpastia dintre *Cevengur* și restul lumii, pe care locuitorii săi visau s-o colonizeze. Ei s-au apropiat o clipă de noi, sălbăticiți ne-au privit drept în ochi, strigătul lor dezarticulat ne-a străpuns o clipă auzul...

Și totuși, e posibil ca totul să nu fi fost decât *una prova d'orchestra*?

Ceea ce frapează, în egală măsură, e tonalitatea acestui spectacol – o patimă stinsă, nerevanșardă și un umor „coroziv“, fără de care, cel puțin nouă, celor care am văzut *Cevengur* într-o sală mai potrivită pentru *plenare*, această utopie care își conține sfârșitul ne-ar părea astăzi doar o farsă macabră, imposibil de rememorat.

Malii Teatr din Sankt Petersburg (Rusia) – Cevengur de Lev Dodin și Oleg Senatov, după romanul omonim al lui Andrei Platonov. Traducerea: Magdalena Boiangiu. Regia: Lev Dodin. Scenografia: Aleksei Porai-Koșița. Maestru de lumini: Oleg Kozlov. Cu: Olga Dazidenko, Serghei Behterev, Serghei Kurișcev, Oleg Dmitriev, Nikolai Lavrov, Igor Cernevici, Aleksandr Zavialov, Arkadi Kovalı, Igor Nikolaev, Leonid Dlimov, Serghei Kozırev/ Serghei Vlasov, Vladimir Seleznev, Liudmila Motornaia ș.a. Datele reprezentațiilor: 14 și 15 noiembrie 2006.

Ionuț SOCIU

Un Cehov fără samovar

Oricât de tare aș detesta cronicile de tip-referat care se deschid în mod didacticist cu o lungă și stufoasă disertație despre natura textului dramatic, despre fidelitatea montării în raport cu piesa, despre teme majore și leitmotive ș.a nu mă pot încumeta să scriu despre spectacolul *Ivanov* de la Teatrul „Katona József“ din Budapesta fără să mă opresc nițel și asupra textului cehovian. Acesta este unul în dulcea tradiție a comediei clasice rusești pe care Cehov însuși intenționa s-o

demonteze. *Ivanov* e un capăt de drum în drmaturgia rusă. Un vodevil cu o schemă bine trasată și cu personaje-tip. Până aici totul ar fi clar dacă Cehov nu ar fi complicat lucrurile prin intenția de a-și psihologiza caracterele. Pe *Ivanov* în mod special. Lungul monolog al lui *Ivanov* nu este altceva decât o explicitare a personajului. *Ivanov* este un Hamlet provincial și anacronic.

Spectacolul lui Tamas Ascher se pliază perfect pe schema lui Cehov și face textul necruțător de *inteligibil* (ah, nevoia asta de inteligibilitate!) în ciuda faptului că plasează acțiunea undeva prin anii '50, că le îmbracă pe cucoane în rochii strânse pe corp și le pune sub cupola unor cocuri sacerdotale, că decorul nu înseamnă decât câteva scaune (atenție, nici un scaun nu seamănă cu celălalt) că pereții sunt scorojiți și spațiul (excelent luminat, poate doar în *Noul locatar* al lui Tompa Gábor am mai văzut o lumină atât de compactă, plină și rece în același timp) pare nefamiliar și nelocuibil, că nu există nici un samovar (se poate așa ceva?!) și nici pufăituri de locomotivă și nici alte *patternuri* cehoviene și, totuși, nimic nu pare ieșit din matcă, spectacolul îi cucerește și pe amatorii de samovare cât și pe fanii lui David Mamet. *Ivanov* stă mai mult de 10 minute aproape gol în scenă, fumează și vorbește singur și nimeni din public nu e jignit. *Erezia* lui T. Ascher așterne un vâl ușor de mătase peste pudibonderia noastră resentimentară. Între timp, la câteva sute de metri mai încolo, pe scena Templului Național de Teatru se încearcă purificarea violentă a publicului. *Ereticul* A. Șerban nu trece chiar neobservat.

Spectacolul se joacă în limba maghiară și asta ar putea descuraja pe cei comozi și pe ultranaționaliști. M-am și plictisit de eterna discuție sterilă despre imposibilitatea comunicării translingvistice în teatru, despre limba noastră ca o comoară și alte *bla bla*-uri de genul ăsta. Asta e pentru cei care merg la teatru să *audă*, nu să *vadă*.

Țin cu tot înadinsul să fiu pedant pentru a-l cita pe Ernst Junger care, la rândul-i, îl citează pe Hoffmann tocmai într-o asemenea problemă: *poate exista un înțeles mai înalt al limbii atunci când ridicându-se deasupra propriei sale semnificații, cuvântul devine purtător de afecte*. Junger spune că acesta ar fi chiar *sensul mai adânc al cuvintelor*. Cred atât de mult în această afirmație, încât o văd chiar ca pe singura legitimare a prezenței cuvântului în scenă. Cine a văzut *Ivanov* a simțit acest lucru pe pielea lui. Pentru că există în acest spectacol două etaje de semnificație. Primul e cel despre care vorbeam la început și unde textul ține loc de suport și se cere exploatat în sine. Spectacolul nu este însă o traducere scenică a unui text așa cum ar vrea unii specialiști să creadă, căci principiul lui de construcție este unul al *supraetajării* și *fracționării*. Fac uz de limbajul criticii literare formaliste, pentru că nu cred că se poate discuta despre teatru în afara formei, în afara concretului. N-am făcut decât să traduc în termeni un pic mai savantlâci ceea ce Tamas Ascher spune într-un interviu vorbind despre teatru: *textul nu este decât raw material* (carne vie, despuiată, neprelucrată) *pentru regizor, iar datoria lui e ca, împreună cu actorii și folosind din plin improvizația, să-l reinventeze, să-l ofere noi date, noi posibilități*.

Acest al doilea etaj interesează mai mult, căci aici se vede atât de bine plăcerea regizorului de a-și împinge actorii spre improvizație, spre trasee alternative. Sunt atât de buni actorii din *Ivanov* și sunt atât de multe scene memorabile, încât mi-e imposibil să le mai defrișez. Dar chiar se cer oare analizate astfel de momente?

Nu se osifică ele chiar în discursul criticului? Nu devin redundante? E ca și cum ai încerca să povestești o petrecere, un vis sau să spui cuiva un banc pe care deja-l știe.

FEKETE Ernő și NAGY Ervin

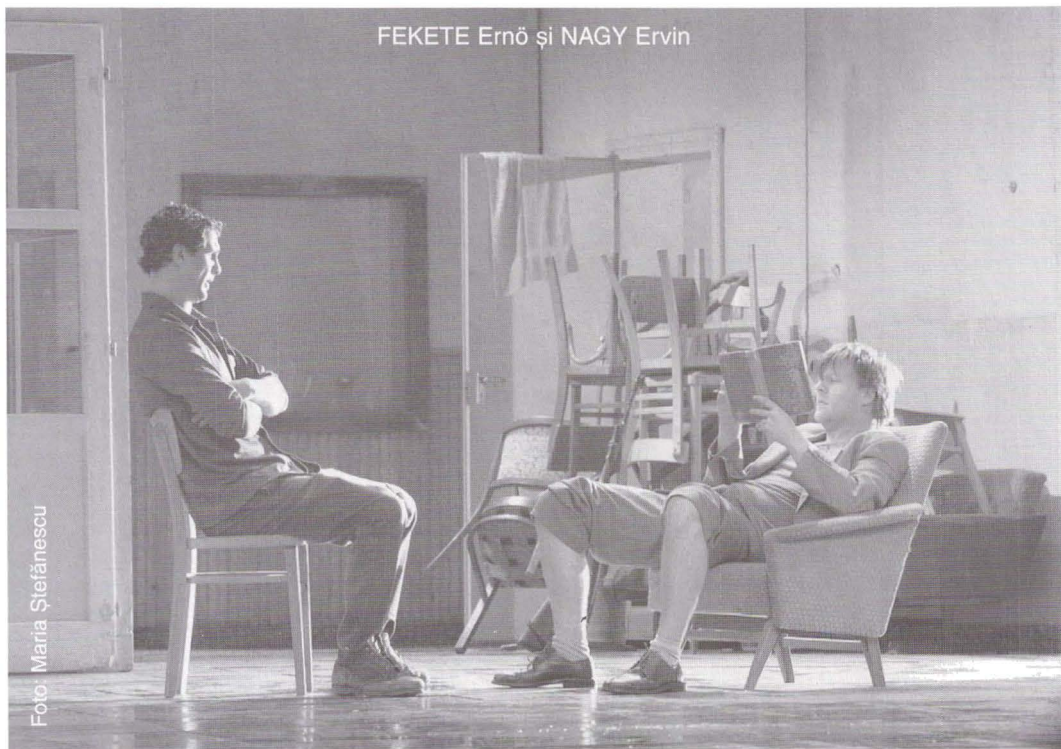

Foto: Maria Ștefănescu

Inutil și lipsit de farmec. E greu să-l uiți pe *Ivanov* (Fekete Ernő), durduliu și mereu cu bretonul între ochi traversând scena cu capul în pământ, cu aerul lui hăituit de inadaptabil isteric și desuet, nu poți să nu rămâi perplex în fața unui actor ca Bezerédi Zoltan în rolul unui *Lebedev* fabulos, sau pe Nagy Ervin în *Borkin*, un rol extrem de delicat care solicită o energie fizică uriașă și un control desăvârșit pentru a evita stridentele și căderea în fantoșă. O adevărată bombă de energie și umor acest Nagy Ervin. Sunt prea mulți și prea buni acești *katonas*, iar intenția mea nu e închinarea unui panegiric teatrului budapestan. Recunoștința mea față de această trupă s-a manifestat în primul rând în acele 15 minute de aplauze de după spectacol, când am avut, după mult timp, senzația că nu mai aplaud mimetic și ipocrit ca la teatru, ci cu acea emoție mută a celui care primește un dar de preț.

Ivanov este un spectacol mare, pentru că te învață în primul rând să vezi lucrurile în scenă și nu să le *revezi*. Orizontul tău de așteptare e astfel anulat și totul ți se oferă nou, proaspăt și în deplina lor umanitate. *Ivanov* e o lume închisă ermetic și luminată de neane nesigure, populată de caricaturi grotești și tandre care țin morțiș să-și bea ceaiul împreună, deși ar prefera să-l bea singuri între patru pereți, privindu-și tavanul și cochetând în intimitate cu tristețea.

Teatrul „Katona József” din Budapesta (Ungaria) – Ivanov de A.P. Cehov. Regia: Tamás Ascher. Decorul: Zsolt Khell. Costumele: Györgyi Szakács. Lumini: Tamás Bányai. Cu: Ernő Fekete, Ildiko Tóth, Erika Molnár, Zoltán Bezerédi, Adél Jordán, Gábor Máté, Zoltán Rajkai, Ági Szirtes, Ervin Nagy, János Bán, Éva Olsavszky, Vilmos Kun, Vilmos Vajdai, Imre Morvay, Klára Czakó, Béla Mészáros. Datele reprezentațiilor: 8 și 9 noiembrie 2006.